

MIT HAGYUNK MAGUNK UTÁN?

Bevezetés

Az olvasó egy trilógia harmadik kötetét tartja a kezében.

Az első kötet *Vezetés egykor és most – A Biblia és a menedzsment* címmel 2010-ben látta meg a napvilágot a Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában. Szerzői, Tomka János és Bögel György egy évvel korábban előadásorozatot tartottak a tatabányai Modern Üzleti Tudományok Főiskoláján. A sorozat minden darabja egy-egy vezetési feladatról szólt, és mindegyik témát egy hozzá választott bibliai történet tükrében tárgyalta. A főiskola nagy előadótermében öt ilyen előadás hangzott el diákokból, oktatókból és gyakorló vezetőkből álló népes hallgatóság előtt. Mai vezetési problémák és modern módszerek találkoztak több ezer éves történetekkel és példázatokkal. A közönség érdeklődése és az előadásokat követő beszélgetések arra ösztönözték az előadókat, hogy az elhangzottakból könyvet írjanak, az eredeti témákhoz újabb ötöt téve hozzá. Így született meg és került forgalomba az első kötet, két kiadásban, akkor még a folytatás szándéka nélkül. Ahhoz, hogy ez a szándék szárba szökjön és erőre kapjon, az olvasók érdeklődésére és biztatására volt szükség, ami szerencsére nem maradt el.

A második kötet négy évvel később, 2014-ben született meg, szerkesztési és formai szempontból az első ikertestvéreként, *Megéri jónak lenni?* címmel, az alcímet meghagyva és kiegészítve: *A Biblia és a menedzsment II.* Újabb tíz téma került benne terítékre modern és bibliai megközelítésben. A kiadó közben új nevet kapott: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó lett, de a precíz és kreatív szerkesztői-tervezői csapat a régi maradt. A nyomda ismét remek munkát végzett, így a bemutatón egymás mellett állhatott a két kötet.

Ismét négy évnek kellett elteltie ahhoz, hogy az első kettő mellé odakerüljön a harmadik is. Az olvasó most ezt tartja a kezében. Miben hasonlít a korábbiakhoz, és mennyiben különbözik azoktól?

Lássuk először a hasonlóságokat! Az első két kötet összesen húsz fejezetének mindegyike egy-egy bibliai történettel indult, ami után egy modern rész következett, majd a bibliai történet részletes feldolgozása. Ezt a szerkezetet a harmadikban is megtartottuk, és nem változtattunk a munkamegosztáson sem: a modern szakaszokat Bögel György, a bibliai elemzéseket Tomka János írta. A korábbi kötetek írásánál jól bevált gyakorlatnak bizonyult, hogy bár sokat beszélgettünk a fejezetek témáiról (egyeseket közös előadások formájában is kipróbáltunk), egymás szabadságát, szakmai és szerzői autonómiáját nem korlátoztuk. Korábban sem törekedtünk arra, hogy a modern és a bibliai részek között teljes összhang legyen, arra pedig végképp nem, hogy a bibliai történet minden esetben illusztrációként, „megerősítő esettanulmányként”, vagy megoldási kulcsként szolgáljon a modern szakaszban elmondottakhoz. Úgy gondoltuk, hogy éppen ez a többszínűség, a kettős látószög adhatja meg a választott témák feldolgozásának érdekességét, és készítheti gondolkodásra, saját álláspontjának átgondolására az olvasót. Az egyes fejezetek megírásához sokféle forrást használtunk, de az eddigi gyakorlathoz hasonlóan szövegközi felsorolásukkal nem akartuk az olvasót untatni: a fontosabb források listáját a kötet végén, fejezetek szerinti bontásban adjuk meg.

A harmadik kötet tehát sokban hasonlít az előző kettőhöz, de különbözik is azoktól.

Az első kötet a vezetés alapjaival, a fontosabb vezetési feladatokkal és módszerekkel foglalkozott: miért van szükség decentralizálására, hogyan kell irányítani egy nagyszabású változtatási programot, milyen hatalmi játszmák jelennek meg a szervezetekben, miért fontosak az értékek, és így tovább. A második kötetben nem a módszertani alapokra, hanem a vezetés során felmerülő etikai problémákra koncentráltunk. Morális kérdések persze már az első kötet témái kapcsán is felmerültek, de nem azok álltak a középpontban. A másodikban számos modern és bibliai eset kapcsán olyan problémákat vetettünk fel, mint például a vezetői felelősség tartalma és korlátai, a hatalommal való visszaélés módjai és következményei, a magánélet védelme, az ígérek betartásának fontossága. Az esetek és példázatok bemutatásával, párhuzamos elemzésével nem minden helyzetben és minden körülmények között a helyes utat mutató iránytűt akartunk az olvasó kezébe adni: gondolkodásra, a sajátjuktól eltérő látószögek megértésére és elfogadására igyekeztünk ösztönözni őket.

A harmadik kötet a *Mit hagyunk magunk után?* címet kapta, a korábbi alcímmel kiegészítve. A főszereplő ebben is a vezető maradt, az újabb tíz téma is a vezetéshez kapcsolódik. Úgy gondoljuk, hogy miközben a vezető vezet, döntéseket hoz, cselekszik és számon kér, a jövőt is alakítja, örökséget hagy maga után. Sok vezető viselkedése, a döntéseikben jelentkező hasonlóságok és különbségek meghatározzák a jövőt. Olyan általános sorskérdéseket kerestünk, amelyek kapcsolódnak a vezetői munkához, sok embert érintenek, nyitottak, vagyis többféle lehetséges kimenetük van, összefüggenek egymással, és választások elé állítanak bennünket.

Mik ezek a sorskérdések?

A gazdasági versenyben fontos szerepe van a technológiai innovációnak. Napjaink egyik leglátványosabb trendje a mesterséges intelligencia fejlődése és terjedése. A számítógépek, robotok, okos algoritmusok képességei csodálatra méltók, de a csodálatunkba jogos ijedtség is vegyül: ha a gépek ennyire okosak, mi lesz az ember szerepe a jövőben, kell-e tartanunk a gépi intelligenciától? Vajon mit épít az emberiség: egy okosabb és jobb világot, vagy egekre törő Babel tornyát? Az *első fejezet* modern, a mesterséges intelligencia fejlődésével foglalkozó szakaszát a sokat emlegetett bibliai történet elemzése követi.

A *második fejezet* témája a család, és mivel vezetésről van szó, a modern részben a családi vállalkozások tipikus problémáival foglalkozunk, klasszikus és friss példákat felidézve. Egy család sorsa szorosan összefügghet a tagjai által alapított és irányított vállalattal, a közös munka összetarthatja, de szét is robbanthatja az egymást követő generációk és rokonok közösségét. Családi vállalkozások a Bibliában is megjelennek, közülük az Ábrahám által alapítottat választottuk: az olvasó megtudhatja, milyen örökséget hagytak maguk után az egymás követő generációk, mi történt a vagyonnal, és mi a családdal.

A *harmadik fejezet* a szakértői hivatások világába invitálja az olvasót. A digitális technológiák fejlődése radikális változásokat hoz ezen a területen, újfajta munkamegosztás alakul ki a nagy tudású szakértők, a segítők és az egyre okosabb gépek között. A technikai változások elemzése után a szakmai morál kérdését is fel kell vetni, hiszen a szakértőknek sokféle etikai dilemmával kell szembenézniük. A fejezet bibliai része a „látó” Bálám és a samara között kialakult konfliktust idézi fel, összefoglalva egy udvarias, de határozott lázadás tanulságait.

Döntéseinket és tetteinket sokan, sokféle érdekből igyekeznek befolyásolni. A kommunikáció modern világában gyakorlatilag lehetetlen elbújni a manipuláció elől. Egyedül és tömegben mennyire befolyásolható az ember, milyen eszközökkel élhet az, aki kereskedelmi, politikai vagy egyéb céllal manipulálni akar másokat? Józan és jóindulatú polgárokat nevelünk, vagy könnyen manipulálható, egyszerű trükkökkel becsapható bábokat? A *negyedik fejezetben* egyrészt ezekre a kérdésekre keressük a választ modern szemlélettel, másrészt felidézünk egy olyan bibliai történetet, amelyben egy, az elszabaduló érzelmek miatt gyorsan elmérgesedő konfliktus tragikus következményekkel fenyeget, de szerencsére józan ésszel, okos és őszinte érveléssel sikerül úrrá lenni a helyzetben. A történet egyik főszereplője Nábál felesége, Abigail, a másik pedig maga Dávid király.

A nők társadalmi helyzetéről, lehetőségeiről és feladatairól heves, szélsőségektől sem mentes viták dúlnak a közéletben. Kétségtelen tény, hogy az elmúlt évben radikálisan megváltozott a nők pozíciója a modern társadalomban. Az *ötödik fejezet* első részében ezt az ellentmondásokkal tarkított folyamatot elemezzük, a nők gazdasági szerepére koncentrálnak. A második rész a Bibliából kirajzolódó, több tekintetben is elgondolkodtató nőképet vizsgálja meg a „derék asszonyról” szóló példabeszéd alapján.

A *hatodik fejezet* ismét az okos gépek világába visz bennünket. Úgy tűnik, bele kell nyugodnunk, hogy egyre többször gépek döntenek helyettünk: például egy önvezető autóban számítógép fogja a volánt, a banki hitelkérelmekről mesterséges intelligencia mond véleményt. Az ember morális szempontokat is mérlegelhet, de vajon így járnak el a gépek is? Ki és hogyan mondja meg nekik, ki írja be a programjukba, hogy mi a jó és mi a rossz? Az etikai kérdések nagyon bonyolultak lehetnek, a fejezet bibliai szakasza egy ilyen példát hoz fel, amikor Anániás és Szafira történetét elemzi. Vajon jól döntöttek a sorsukról, azt érdemelték, amit kaptak?

Hány embert képes élelemmel és vízzel ellátni a Föld? Bolygónkon már most is rengeteg ember él, de mi lesz akkor, ha egy-két milliárddal többen leszünk? Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a mezőgazdaság termelékenységének fokozható, a lehetőségek erre most is rendelkezésünkre állnak, de a feladat nem lesz könnyű, rengeteg új dolgot kell megtanulni. A *hetedik fejezet* a mezőgazdaság digitalizálásának elemzése mellett a bibliai József példáját idézi fel, aki a fenyegető éhínséggel számolva bölcs döntéseket hozott, és meg is tudta azokat valósítani. Ezt a szakaszt olvasva azt is megtudhatjuk, hogyan folytatódott tovább a híres bibliai családnak a második fejezetben megkezdett története.

A társadalmi egyenlőtlenség mértékét az is érzékelheti, aki nem tanulmányozza a statisztikai adatokat, fogalma sincs a Gini-index mibenlétéről: elég végigsétálni egy nagyváros kerületein vagy ellátogatni a falvakba Magyarország nyugati és keleti végében. Az adatok azt mutatják, hogy az egyenlőtlenség sok országban nő, egyes helyeken drámaian. A különbségek feszültségeket keltenek, átrajzolhatják egyes országok politikai térképét, hosszú időre meghatározhatják azok sorsát. Bonyolult és vitatott jelenségről van szó, amivel könyvünk *nyolcadik fejezetében* foglalkozunk, persze a teljesség minden igénye nélkül. A társadalmi egyenlőtlenség nem új jelenség: a bibliai Nehémiás, a Jeruzsálemet védő fal újjáépítésnek vezetője is kénytelen volt szembenézni azzal, hogy környezetében a gazdagok egyre gazdagabbak, a szegények pedig szegényebbek lettek. Vezetőként mit tett ebben a helyzetben, és mi adott erkölcsi alapot radikális döntéseihez?

Amikor a *kilencedik fejezeten* dolgoztunk, éppen egy új, megosztásos rendszerű közlekedési szolgáltatást vezettek be Budapesten. A megosztásos modell logikája alapján véve egyszerű: ha megosztjuk azokat az eszközeinket, amelyeket egyedül nem tudunk jól kihasználni, akkor segítünk másoknak, egyszerűbb lesz az életünk, nem kell annyi tárgyat birtokolnunk, kisebb lesz a környezetszennyezés, és még némi jövedelemre is szert tehetünk. A fejezet első részében azt elemezzük, hogy a felsoroltakon kívül milyen következményei lehetnek a megosztásos modell terjedésének, az úgynevezett „sharing economy” térhódításának. A megosztás témájához választott bibliai szakasz Pál apostol egyik levele, amelyben az önzetlen segítségnyújtásról és adakozásról van szó.

A kötet, és egyben az egész trilógia a *tizedik fejezettel* zárul. Modern szakaszát egy példával indítjuk: bemutatjuk, hogyan járult hozzá egy innovatív vállalkozás sikeréhez a csapat sokszínűsége, vagyis az, hogy többféle szakterület, ország és kultúra képviselői gyűltek össze és dolgoztak egy közös cél érdekében. Kétség nem férhet hozzá: a sokszínűség jobbá, sikeresebbé tette ezt a vállalatot. Vajon ugyanez lehet a hatása a nagyobb közösségekre, vagy akár az egész társadalomra? Hol tart a világ a sokszínűség elfogadása, az emberek közötti falak lebontása tekintetében? A fejezetben elemzett bibliai történetben Jézus egy samáriai asszonnyal találkozik, akitől évszázados falak választják el. Megfigyelhetjük, hogyan nyújt kezét, miként teremt kapcsolatot és bizalmat, majd lát hozzá óvatosan, fokozatosan, de nagyon határozottan a fal lebontásához.

Ez volt tehát a tíz fejezet tartalmának rövid összefoglalása. Láthatjuk, hogy összetett és bonyolult témákról, valódi sorskérdésekről van szó, amelyeknek – a trilógia koncepciójához híven – igyekszünk a vezetési vonatkozásait kiemelni. Valljuk be, tárgyalásuknál nem volt könnyű dolgunk, és – bár az aktuális politikai vitáktól és szekértáboroktól igyekeztünk távol tartani magunkat – azt is el kellett fogadnunk, hogy egyes témák különböző aktuális események hatására hirtelen felforrósodnak vagy más megvilágításba kerülnek. Nem kizárt, hogy egyik-másik fejezetet az olvasó egészen más kontextusban, más szemüveggel az orrán fogja majd tanulmányozni, mint ahogy mi azt korábban megírtuk, egyes mondatok, címek, metaforák, elnevezések más gondolatsort indítanak meg benne, mint ami a szerzők eredeti szándéka volt. A bemutatott modern eseteket az élet már minden bizonnyal továbbírta, ezért nem árt, ha a kíváncsi olvasó utánajár a kézirat lezárása után történeteknek.

Köszönetnyilvánítások

Az első két kötetet Dr. h. c. Szabik Imre nyugalmazott püspök, valamint Dr. Kövesi János egyetemi tanár, illetve Dr. Nemes Ferenc professor emeritus, az MTA doktora lektorálta. Nagyon örülünk, hogy ezt a feladatot a második kötet lektorai ismét elvállalták: óriási segítséget és sok biztatást adtak a munkánkhoz, akár szerzőtársaknak is tekinthetnénk őket. Az ajánlás és az előszó szerzői sem változtak: az előbbi Dr. Bölcskei Gusztáv egyetemi tanár, az utóbbi Reményi Csaba, az Oracle Hungary Kft. ügyvezető igazgatójának munkája, segítségüket, bátorító szavaikat hálással köszönjük.

A kötet több fejezetének első változatai először előadások és cikkek formájában jelentek meg. Köszönettel tartozunk a gondolatainknak fórumot adó intézményeknek és az írásainkat gondozó szerkesztőknek.

A Harmat Kiadó munkatársaiban remek csapatot ismertünk meg, köszönjük, hogy a kéziratunkat őszinte szeretettel és kiemelkedő szakmai alaposággal gondozták.

Hálával tartozunk még többeknek, akik különböző módokon hozzájárultak a kötet elkészültéhez, de túl sokan vannak ahhoz, hogy név szerint felsoroljuk őket.

A kötet szerzői

Dr. Tomka János villamosmérnök és mérnöktanár, gazdálkodás- és szervezéstudományokból szerzett PhD fokozatot. 1993-2014 között a KPMG-nél dolgozott felső vezetői beosztásokban. Főiskolai tanár a Károli Gáspár Református Egyetemen, vezetési szakértő. Tagja az MTA Tudásmenedzsment Munkabizottságának, a Magyar Mérnökakadémiának és a Menedzserek Országos Szövetségének. A Keresztyén Vezetők és Üzletemberek Társasága (KEVE) tagja, 1994-2004 között elnöke. Számos előadást tartott, cikkeket és könyveket írt többek között a Biblia és a vezetés kapcsolatáról.

Dr. Bögel György a közgazdaságtudomány kandidátusa, habilitált doktor, a Central European University tanára. A közelmúltban elsősorban vállalkozási és innovációs tárgyakat oktatott saját intézményében és vendégként más egyetemeken. Tucatnyi könyvet és több mint száz cikket publikált a technológiai fejlődésről, vállalatvezetési témákról magyar és angol nyelven. Elnöke, illetve elnökségi tagja volt a Szövetség az Elektronikus Kereskedelemért Egyesületnek, a Neumann János Számítógép-tudományi Társaságtól megkapta a Neumann-díjat. Vállalati gyakorlati tapasztalatokat a KFKI Számítástechnikai Rt-nél szerzett, ahol öt évig dolgozott főállásban elnöki stratégiai tanácsadóként. Gyakran szerepel moderátorként és előadóként gazdasági, vezetési és innovációs tárgyú konferenciákon.